

HAVNEBERGET, SLEVIK

KARTLEGGING AV NATURTURTYPER OG BIOMANGFOLD

29. OKTOBER 2012

Notat 2012:6

Utførende institusjon: Wergeland Krog Naturkart	Kontaktperson: Ola Wergeland Krog	
Oppdragsgiver: COWI AS	Kontaktperson: Jørgen Langgård	Dato: 29. oktober 2012
Referanse: Wergeland Krog, O.M. 2012. Havneberget, Slevik. Kartlegging av naturtyper og biomangfold. <i>Wergeland Krog Naturkart Notat 2012-6: 12 s.</i>		
Referat: <p>Wergeland Krog Naturkart har på oppdrag for COWI AS ved Jørgen Langgård gjennomført en kartlegging av naturtyper og biomangfold på Havneberget i Slevik i Fredrikstad kommune. Havneberget er et lite berørt skogområde som ligger mellom sjøen og kulturlandskapet i Slevik.</p> <p>Kartleggingen er en del av forarbeidene til en detaljreguleringsplan hvor en mindre del av Havneberget vurderes regulert til hytteområde. Lokalisering og størrelse av det aktuelle hytteområdet er ikke fastsatt og noen vurdering av konsekvensen av tiltaket er derfor ikke aktuelt i denne omgang.</p> <p>Kartleggingen resulterte i at en stor del av planområdet ble vurdert som naturtypen <i>Gammel barskog</i> med utformingen <i>Gammel furuskog F0802</i> og gitt verdien Viktig B.</p> <p>Videre ble det kartlagt en dam helt øst i planområdet, men denne er av mindre interesse i denne sammenhengen.</p>		
4 emneord: Havneberget Fredrikstad Naturtypekartlegging Biomangfold		

INNHOOLD

1	INNLEDNING	4
2	UTBYGGINGSPLANENE	5
3	METODE	6
3.1	Registreringer	6
4	BESKRIVELSE AV PLANOMRÅDET	7
5	REGISTRERINGER	8
5.1	Naturtyper	8
6	REFERANSER	12
6.1	Litteratur	12

1 INNLEDNING

Wergeland Krog Naturkart har på oppdrag for COWI AS ved Jørgen Langgård gjennomført en kartlegging av naturtyper og biomangfold på Havneberget i Slevik i Fredrikstad kommune. Havneberget er et lite berørt skogområde som ligger mellom sjøen og kulturlandskapet i Slevik i Fredrikstad kommune i Østfold.

Kartleggingen er en del av forundersøkelsene for en planlagt detaljregulering av området med tanke på at en liten del av planområdet skal reguleres til arealer for fritidsboliger, mens størsteparten av området skal settes av til rekreasjon og naturvern.

Bevaring av naturmiljø og biologisk mangfold er både lokalt og globalt en stor utfordring. Mange arter viser en urovekkende bestandsnedgang og menneskelig påvirkning har i økende grad vært med på å bestemme denne negative utviklingen. De viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold er at leveområdene forandres som en følge av endret arealbruk samt at leveområdene stykkes opp (fragmentering). Regjeringens miljøvernpolitikk forplikter Norge og sektormyndighetene til å forvalte biologisk mangfold slik at arter, som naturlig finnes i Norge, skal sikres i levedyktige bestander. Ved å kartlegge og forvalte arealene ut fra kunnskap om artenes forekomst og krav til leveområder, kan en i størst mulig grad sikre biomangfoldet. Utover det nasjonale regelverket, samt det moralske ansvaret for å sikre livsgrunnlaget til kommende generasjoner, har vi en rekke internasjonale avtaler som pålegger og forplikter Norge til å ta vare på det biologiske mangfoldet.

Fredrikstad kommune er ansvarlig myndighet etter bestemmelsene, og planen er planlagt utført som en detaljregulering (jf. §12-2 PBL). Planprogrammet skal beskrive hvilke utredninger som er nødvendig for å skape klarhet i tiltakets konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn. På basis av utredningen skal det kunne gjøres en samlet vurdering om, og eventuelt på hvilke vilkår tiltaket kan gjennomføres.

Kartleggingen vil danne en viktig del av grunnlaget for detaljreguleringen av området. Dette er i samsvar med generelle krav som Naturmangfoldlova stiller for å sikre at det biologiske mangfoldet blir tatt vare på gjennom bærekraftig bruk og vern. Loven inneholder flere viktige prinsipper, bl.a. om at *"offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet"* (§8).

Denne rapporten har som formål å tilfredsstillende lovfestede krav til kunnskap om hvilke konsekvenser for det biologiske mangfoldet som detaljreguleringen med formål å bygge flere hytter på Havneberget i Fredrikstad kommune vil få. Det er imidlertid ikke foretatt noen vurdering av et utbyggingsalternativ da denne kartleggingen er foretatt i forkant av detaljplanleggingen og således vil være en viktig kunnskapsbasis for videre detaljplanlegging. Rapporten tar ikke for seg geologiske verdier.

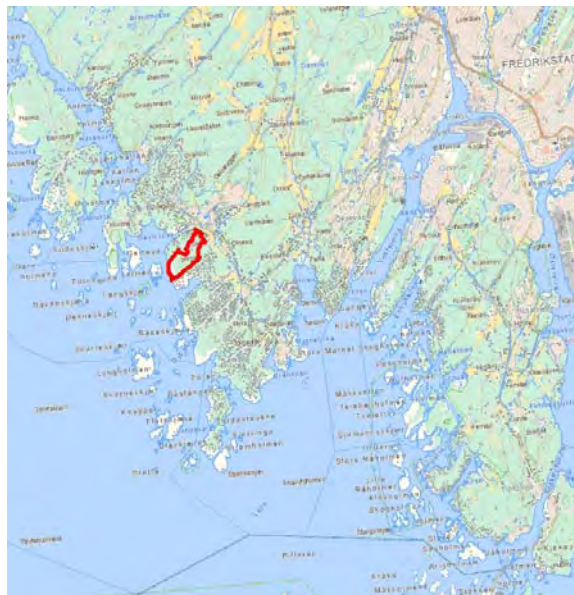

Fig. 1.1. Oversikt over planområdet
Havnebergets beliggenhet sør for
Slevikkilen i Fredrikstad kommune.

2 UTBYGGINGSPLANENE

Planområdet omfatter deler av skogområdet Havneberget som ligger som en markert høyde mellom kulturlandskapet i Slevik og sundet mellom fastlandet og Sauholmen sør for Slevikkilen. Planområdet er på totalt ca. 300 daa og er vist i figur 2.1.

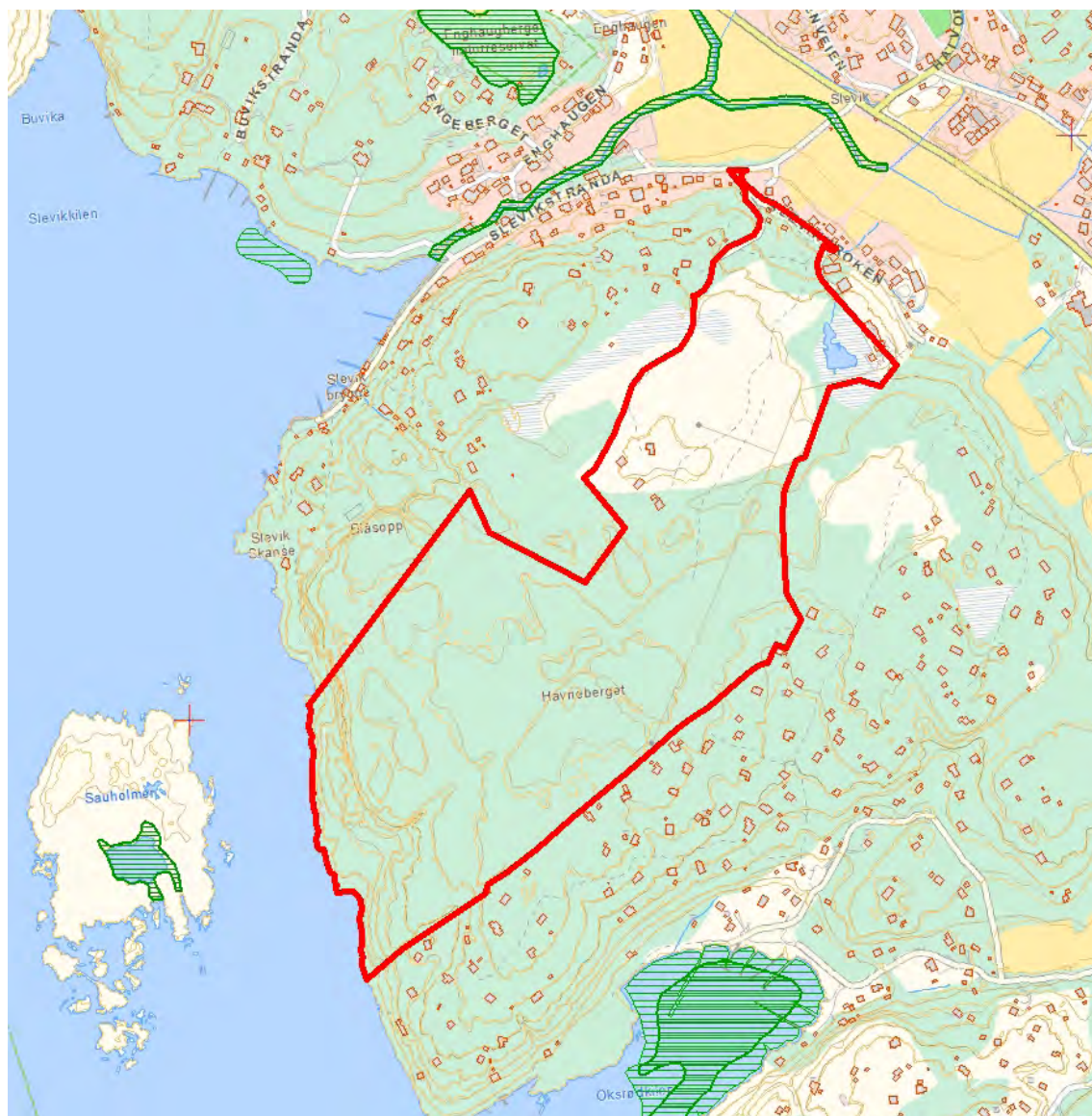

Fig. 2.1. Planområdets beliggenhet på Havneberget i Slevik, kommunedel Onsøy i Fredrikstad kommune, er markert med rød strek.

Arealene som omfattes av skisseplanen består av et relativt lite berørt skogområde som domineres av skinn furuskog hvorav store deler er trebevokst impediment. De søndre 2/3-delene av planområdet er, med unntak for en strømledning, omtrent uberørt av tekniske installasjoner. Unntaket er en sikteskive og sittebenk på utsiktspunktet Blåsopp samt enkelte skiltede stier. I den nordlige delen av området ligger det tre fritidsboliger helt i nord og midt på den nordlige 1/3-delen ligger det fire nye fritidsboliger. Helt i nord inngår deler av en nyoppført enebolig i området.

Utbyggingsplanene er ikke lagt for området ennå og naturtypekartleggingen vil være et viktig grunnlagskart for reguleringen av området.

3 METODE

3.1 Registreringer

Eksisterende informasjon

De viktigste kilder for kunnskap om naturkvaliteter i et planområde er å finne i DN's Naturbase (Direktoratet for naturforvaltning 2011) samt i Artsdatabankens nettsjeneste Artskart (Artsdatabanken 2011). Utover dette er det også innhentet informasjon fra lokalkjente i området.

Biofokus og Wergeland Krog Naturkart gjennomførte i 2009 (Laugsand et. al. 2009) en oppdatering av naturtypekartet for Fredrikstad kommune. Denne informasjonen er nå den samme som forefinnes i Naturbasen, her finnes mye nyere fagkunnskap om naturkvalitetene i kommunen, men Havneberget er ikke omtalt i denne kartleggingen. Dette skyldes hovedsakelig at kartlegging av naturtyper i skog blir nedprioritert ved naturtypekartlegging i kommunene. Hovedsakelig fordi skogbruket har sin egen kartlegging av viktige områder for biomangfold i skog (MiS – Miljøregistrering i Skog) men også pga. knappe ressurser til naturtypekartlegging generelt.

Artsdatabanken inneholder totalt 85 artsfunn fra området. Ved en nærmere gjennomgang av artsfunnene viser det seg at de fleste funnene er fra 1950-tallet og eldre og dessuten dårlig kartfestet. For mange av funnene kan det også sannsynliggjøres at de er gjort utenfor det aktuelle planområdet, og ingen av funnene vurderes derfor som relevante for kartleggingen av området.

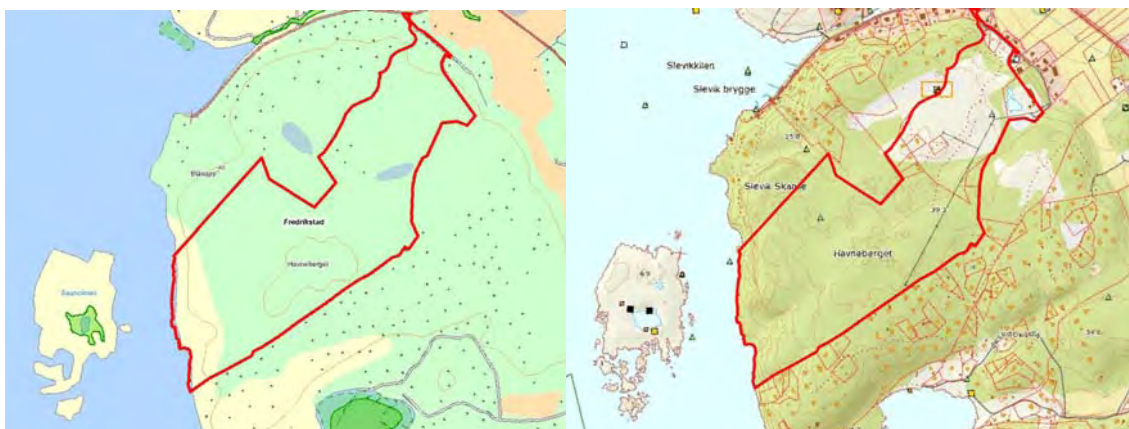

Fig. 3.1. Eksisterende naturfaglig kunnskap om planområdet. Figuren til venstre viser utsnitt fra Naturbase hvor områdene med grønn skraver viser registrerte naturtyper. Skissen til høyre viser utsnitt av det samme arealet hentet fra Artsdatabankens database Artskart. Her vises registrerte artsfunn som punkter i kartet med ulike signaturer avhengig av artens forvaltningsstatus.

Feltregistreringer

Eget feltarbeid ble gjennomført ved 2 anledninger, henholdsvis med to mann den 24. august samt en supplerende undersøkelse den 1. oktober 2012. Været ved begge kartleggingene var overskyet og ved befaringen i oktober var det regnbyger.

4 BESKRIVELSE AV PLANOMRÅDET

Planområdet er en markert ås mellom kulturlandskapet i Slevik og Slevikkilen. Mot vest stuper åsen ned i sjøen i en bratt skråning som mange steder er så bratt at den ikke er mulig å forsere uten klatreutstyr.

Høyeste punkt på åsen er 46,4 m og laveste er på 0 m ved sjøen i SV. Bergarten i området er granitt, noe den er over hele regionen (se fig. 4.1). Flere steder er det dype sprekker i granitten, noe som gir opphav til noe rikere flora og i de større sprekkedalene kommer det gjerne inn andre treslag enn den karrige furuskogen ellers i området, f.eks. både gran og eik.

Noen av sprekkenes, eller klovene som er det riktige navnet på dem på Østfoldsk, er svært dype og smale. Der isen ikke har kommet til har de bevart sin utforming som et skarpt kutt i berget med bare litt avrundet kant øverst. I de litt bredere sprekkenes har isen fått tak, gjort dem bredere og rundere i kantene og slipt overflaten i myke runde former (se fig. 4.2). I bunnen av sprekkenes ligger det ofte rullesteiner som ligger igjen etter at isen hadde brukt dem til å slippe ned landskapet.

Jordsmonnet i området er svært skrint og det er mye fjell i dagen. Skrinness er det ut mot sjøen der furuene blir lavere og mer og mer forblåste for ytterst å bare krype bortover granitten. Her på brattkanten er det en fantastisk utsikt over Oslofjordens ytre deler. På det beste utsiktspunktet har lokalsamfunnet i Slevik satt opp ei sikteskive i syrefast stål hvor retning og avstand til kjente steder i fjorden er markert. Kyststien går gjennom planområdet, stikryssene er merket med skilte og turstiene her er mye brukt.

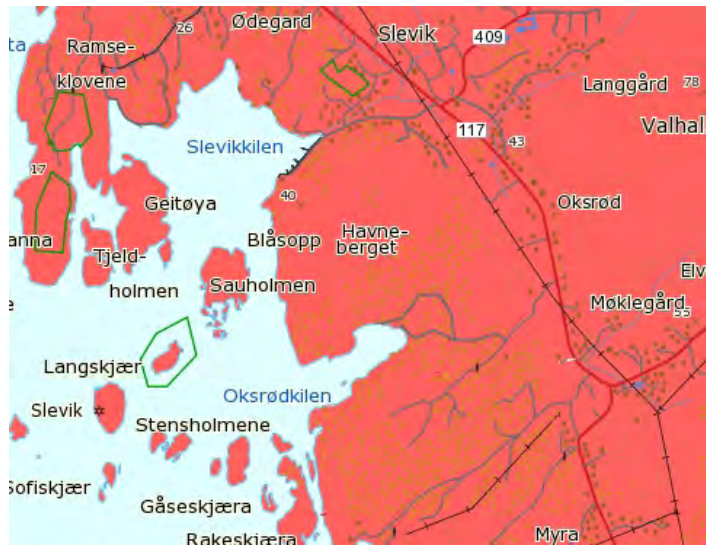

Fig. 4.1. Geologien i planområdet er bestått av hard granitt. Kilde: www.ngu.no

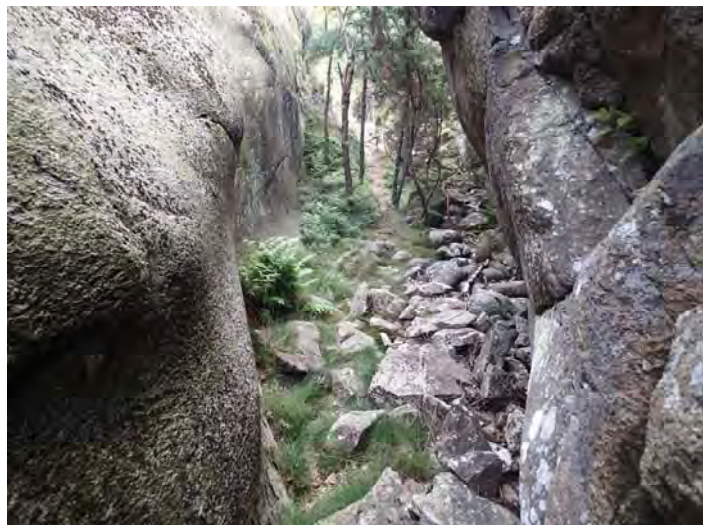

Fig. 4.2. I de bredere sprekkenes i granitten har isen slipt og rundet overflatene. Foto: Ola Wergeland Krog.

Fig. 4.3. På utsiktspunktet Blåsopp vest i planområdet står det ei sikteskive som viser retning og avstand til kjente steder i Oslofjorden. Foto: Ola Wergeland Krog.

Østover og innover mot kulturlandskapet i Slevik er naturen mindre forblåst og det er noe mer jordsmonn. Skogen her er fortsatt svært skrinn og må helst klassifiseres som lavbonitet og impediment, men høyden på skogen er klart økende fra de forblåste og krypende kronglefuruene helt i vest. Her finnes også små myrer og våte partier. Helt i øst går planområdet helt ned til kulturlandskapet og her ligger det også en dam som nå fungerer som en hagedam til en privatbolig.

Området er relativt vanskelig tilgjengelig. Langs sjøen er det bratt og det samme er det mer eller mindre rundt hele åsen. Dette har vært medvirkende til at det er lite tekniske inngrep her. Totalt står det sju hytter i planområdet og en nybygd enebolig ligger delvis inne i området i øst. Sammen med noen kraftledninger på til sammen ca. 1 km så er det alt av synlige tekniske inngrep – dersom en ikke regner med sikteskiven på Blåsopp.

Havneberget er et meget populært friluftsområde med et veletablert og mye brukt turstinnett med utsiktspunktet Blåsopp som et naturlig turmål i området.

5 REGISTRERINGER

5.1 Naturtyper

1. Havneberget

Naturtype	Utforming	Kode	Areal	Verdi
Gammel barskog	Gammel furuskog	F0802	280802 m ²	Viktig (B)

Innledning

Skogområdet er ikke tidligere registrert i forbindelse med naturtyperegistrering, miljøregistrering i skog eller andre registreringer. Området ble befart og registrert av Wergeland Krog Naturkart ved Ola Wergeland Krog og Bjørn Petter Løfall i henholdsvis august og oktober 2012.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Naturtypen dekker mesteparten av den ubebygde delen av Havneberget og strekker seg fra stranda innenfor Sauholmen sør i Slevikkilen til bebyggelsen i øst ned mot kulturlandskapet i Slevik i Fredrikstad kommune. Naturtypen er bevokst med skrinn furuskog og berggrunnen består av hard granitt som stedvis ligger renskurt og naken, særlig i de mer værutsatte delene av område vest mot sjøen.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Gammel barskog med utforming gammel furuskog F0802. Svært skrinn furuskog med mye berg i dagen. Bergarten består av granitt med dype sprekker vesentlig nördøstlig-sørvestlig

Fig. 5.1.1. Naturtype nr. 1 Havneberget er markert med gult. Planområdet er vist med svak rød strek. Som det går fram av bildet så strekker denne naturtypen seg stedvis utenfor planområdet. Flyfoto fra Norge i bilder.

retning, men også sprekker tilnærmet vinkelrett på disse er med og preger landskapet. Det er lite tegn til skogbruksvirksomhet her, noe som kan forklares med at skogtypen for en stor del er impediment med kortvokste kronglefuruer som ikke er egnet til skurtømmer og vanskelige å håndtere så de knapt er brukbare til ved. Vanskelig tilgjengelig terreng har også bidratt til at skogen har fått stå i fred. Et lite utvalg på 5 trær ble aldersbestemt ved kjerneboring. Telling av årringene måtte gjøres med lupe da årlig tilvekst er liten. Et normalt representativt utseende furutre med oppreist stamme ble aldersbestemt til 208 år og ei lita gran i ei bergskorte var 130 år, men var også bare 17 cm i diameter. Mange av kronglefuruene som preger området antas imidlertid å være adskillig eldre, men pga. vanskelig fasong er de vanskelig å aldersbestemme. Ei furu som trolig hadde veltet overende en gang på slutten av 1700-tallet eller begynnelsen av 1800-tallet, ble delvis aldersbestemt ved at ei grein som hadde tatt over og dannet stamme på det velte treet ble aldersbestemt til å være over 200 år. Det ble talt opp ca. 200 årringer og på de siste og ytterste 2-3 cm av kjerneprøven var det ikke lenger mulig å identifisere noen årringer selv om det ble brukt lupe (se fig. 5.1.2).

Fig. 5.1.2. Kronglefuru hvor den ene greina ble aldersbestemt til å være over 200 år gammel. Selve treet kan være dobbelt så gammelt da den nedliggende stammen var omtrent 3-4 ganger så tykk som den målte greina. Foto: Ola Wergeland Krog.

Dette var ikke noen helt spesiell forekomst, tilsvarende kronglefuruer er det svært mye av i området og det er tydelig at her har vanskelig tilgjengelighet, liten verdi av trevirket og trolig eierforholdene bidratt til at skogen har fått stå i fred.

Døde trær finnes spredt over hele området, men ikke i en mengde som en kunne forvente. Trolig skyldes dette at døde trær har vært hentet som ved til de mange hyttene som omkranser området samt at en utstrakt friluftaktivitet i området også har vært med på å redusere mengden død ved. Den meget sene tilveksten og at trærne lever i flere hundre år før de dør, er også en medvirkende årsak til at det ikke er så mye død ved her. Når trærne

dør i dette fuktige kystklimaet så brytes de også vesentlig fortere ned enn de gjør i tørrere kontinentale strøk. Kronglefuruer er vanlige i hele området og i de ytre deler er det langt mellom trær som har rett stamme. Se interiørbilde nedenfor (fig. 5.1.3). Nordover og østover mot kulturlandskapet blir det lenger mellom de tydelig gamle kronglefuruene og det begynner å komme inn flere mer "normalt" utseende trær. I dette området var det derfor vanskelig å sette noen eksakt grense for naturtypen og her kan det være åpning for justeringer. Det ble imidlertid gjort kjerneboringer her som påviste trær på ca. 150 år.

Fig. 5.1.3. Interiørbilde fra den ytre delen av planområdet. Med et slikt utseende er skogen ubrukelig som sagtømmer og er også nærmest for uhåndterlig til vedhogst. Det har ført til at hele området har et relativt urørt preg. Foto: Ola Wergeland Krog.

Dominerende vegetasjonstype i området er Knausskog (A6). I de ytre delene av området dominerer Humid utforming av Knausskog (A6d) mens på beskyttede arealer i de ytre områdene, samt i de mindre værutsatte områdene innover mot nordøst, dominerer Blåmose-furu utforming (A6c).

Artsmangfold

Områdets størrelse og topografi medførte at det gikk med mye tid til avgrensning og biotopkartlegging og det ble da mindre tid til å lete etter sjeldne arter. Kartleggingen ble også gjennomført såpass sent på året at muligheten for å påvise de mest sannsynlige rødlisteartene i denne naturtypen er kraftig redusert og for de mest opplagte artene var det for sent. Disse er de rødlistede fugleartene nattravn (VU) og trelerke (NT) samt i stor grad for den rødlistede gresshoppearten blåvingegresshoppe (VU). Det er imidlertid rimelig sikkert at området er en viktig biotop for disse artene.

Av mindre vanlige arter for fylket ble det påvist fine forekomster av mosearten storstylte *Bazzania trilobata*, den er en såkalt *kjennetegnende art* for Blåmose-furu utformingen av Knausskog og den er en indikatorart på verdifulle skoglokaliteter i Østfold, selv om den har større indikatorverdi i indre strøk enn langs kysten. Sopparten furuskjellpigg *Sarcodon*

squamosus ble påvist flere steder og regnes som en svak indikatorart for verdifull skogsmark.

Av vanlige arter i området som er typiske for vegetasjonstypen er: blåmose, røsslyng og heigråmose. Eik og gran er vanlig på beskyttede steder som nede i sprekkene i granitten og i brattskrenten ned mot sjøen. I disse områdene er det også god foryngelse av eik.

Bruk, tilstand og påvirkning

Som nevnt foran er det registrert svært få spor etter skogbruksdrift i området. Noe få stubber ble observert og i et av de små sumpområdene i de sentrale deler av lokaliteten er det nylig tatt ut en del trær til ved. Men alt i alt er skogen en gammel naturskog med mange gamle trær. Det eneste tekniske inngrepet i naturtypen er den nevnte kraftledningen hvor det også blir gjennomført sikringshogst under ledningene. Det er videre bygget tre hytter i de midtre delene av området og i den forbindelse er det ført fram strøm og det kan se ut som det også er ført fram vann og kloakk. For naturtypens del er plasseringen av hyttene mindre heldig da de virker fragmenterende på området med sin sentrale plassering. De er derfor ikke tatt med ved avgrensningen av lokaliteten. Området er mye brukt som friluftsområde og både Kyststien og andre merkede stier brukes mye.

Skjøtsel og hensyn

Turgåere holder seg vesentlig til de merkede stiene i området og dessuten er naturtypen robust når det gjelder tråkkskader. Det har som nevnt forekommet et par små tilfeller av vedhogst i området, noe som ikke bør forekomme i verdifulle skoglokaliteter som denne. Hyttebygging i området er ikke forenlig med bevaring av verdiene i naturtypen, både av hensyn til de tekniske inngrepene og arealtapet det medfører, men også av hensyn til forstyrrelse av de nevnte rødlistede fugleartene. Spesielt trelerka som Østfold har et spesielt ansvar for.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten består av gammel furuskog og naturgrunnet utviser stedvis stor topografisk variasjon på korte strekninger. Spesielt for området er alle "trollfuruene" samt mange dype sprekker i granitten av varierende bredde. Alderen på trærne i området er høy, svært høy for å ligge så nærme en større by som dessuten var sentrum for trelasthandelen i fylket gjennom flere hundre år.

Pga. at den høye luftfuktighet så nærme kysten fører til forholdsvis rask nedbrytning av døde trær kombinert med høy levealder, trolig en del vedsank og noe bålpyring så er det moderat med død ved i området.

Noen svake signalarter på verdifull skog ble påvist, men det er først og fremst skogens alder, størrelsen tatt i betraktning at den ligger i et pressområde, samt verdi for de nevnte potensielle rødlistearter som danner grunnlag for at lokaliteten vurderes som Viktig B.

2. "Dammen"

Naturtype	Utforming	Kode	Areal	Verdi
Dam		E09	1478 m ²	Lokal verdi (C)

Innledning

Dammen ble sett på avstand den 1. oktober 2012 av Ola Wergeland Krog og konstatert at den eksisterer. Det var ingen til stede i bolighuset der dammen ligger og den ble derfor ikke undersøkt.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Dam som tidligere lå i skogkanten mot et lite boligområde og kulturlandskapet. Nå er det bygget en enebolig rett øst for dammen og dammen kan karakteriseres som en tundam.

Siden dammen lå inne i skogen før eneboligen ble bygget så antas det at dammen er relativt gammel. Det er ikke usannsynlig at dette kan være en gammel isdam.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Dammen er kun observert på avstand da det ikke var noen tilstede ved befaringen.

Artsmangfold

Ukjent.

Bruk, tilstand og påvirkning

Dammen er lang og smal i nordenden og basert på relativt nye flybilder så er den i ferd med å gro igjen.

Skjøtsel og hensyn

Dersom dammen er i ferd med å gro igjen anbefales det å renske dammen eller å restaurere den ved å grave den opp med gravemaskin.

Verdibegrunnelse

Dette er en dam som tidligere lå inne i skogen. I dag er den en del av et hageanlegg. Alder, historie, arts mangfold mm er ukjent og dammen vurderes derfor som lokalt viktig (C).

Fig. 5.1.4. Naturtype nr. 2. Dammen er markert med gult. Flyfoto fra maps.google.com

6 REFERANSER

6.1 Litteratur

Artsdatabanken 2011. *Artskart*. <http://artskart.artsdatabanken.no/>

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. *DN-håndbok* 13, 2. utgave 2007: 1-258 + vedlegg.

Direktoratet for naturforvaltning 2012. Naturbasen. Direktoratet for naturforvaltning. Database for arter og naturtyper. <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn>.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norway.

Laugsand, A., Wergeland Krog, O.M. & Blindheim, T. 2009. Naturtypekartlegging i Fredrikstad kommune 2009. *Biofokus-rapport* 2010-20: 136s.